

BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING O'QUVCHILAR BILISH FAOLLIGIGA TA'SIRI

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Shukurova Gulnozaxon Mashrabboy qizi

Ilmiy raxbar: Bakiyeva Muhabbatxon Kamoliddinovna

Qo'qon universiteti Andijon filiali dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'quvchilar bilish faolligiga ta'siri ilmiy-tahliliy jihatdan ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda raqamli vositalar o'quvchilarning qiziqishi, mustaqil fikrlashi, faol ishtiroki va bilimlarni ongli ravishda egallashini oshirishdagi samarasi yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish shart-sharoitlari va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilari va pedagoglarga amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, raqamli texnologiyalar, bilish faolligi, interaktiv ta'lim, o'quvchilar motivatsiyasi

Аннотация: В данной статье рассматривается влияние использования цифровых технологий на активность познавательной деятельности учащихся на этапе начального образования. В исследовании освещается эффективность цифровых инструментов в повышении интереса, самостоятельного мышления, активного участия и сознательного усвоения знаний учащимися. Также анализируются условия и педагогические возможности эффективного использования цифровых технологий. Статья содержит практические рекомендации для учителей начальных классов.

Ключевые слова: Начальное образование, цифровые технологии, познавательная активность, интерактивное обучение, мотивация учащихся

Abstract: This article examines the impact of using digital technologies on students' cognitive activity in primary education. The study highlights the effectiveness of digital tools in enhancing students' interest, independent thinking, active participation, and conscious knowledge acquisition. The conditions and pedagogical possibilities for the effective use of digital technologies are also analyzed. The article provides practical recommendations for primary school teachers.

Keywords: Primary education, digital technologies, cognitive activity, interactive learning, student motivation

KIRISH. Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalar hayotning barcha jabhalariga chuqur kirib kelgani kabi, ta'lim jarayonida ham muhim o'rin egallamoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida, bilish jarayonlarining rivojlanishida va o'qishga bo'lgan munosabatining yuzaga kelishida hal qiluvchi ahamiyatga ega hisoblanadi. Shu bois, ushbu bosqichda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatlariga ko'ra faol, qiziquvchan, ko'rgazmalilikka va interfaol faoliyatga moyil bo'ladilar. An'anaviy o'qitish usullari har doim ham ularning bilish faolligini yetarli darajada rag'batlantira olmaydi. Natijada o'quvchilarda darsga nisbatan befarqlik, sustlik va motivatsiyaning pasayishi kuzatilishi mumkin. Raqamli texnologiyalar esa dars jarayonini jonlantirish, o'quvchilarning e'tiborini jalb etish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda bilish faolligini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bugungi kunda interaktiv doskalar, multimediali taqdimotlar, ta'limiy mobil ilovalar, elektron darsliklar, animatsiyalar va onlayn platformalar boshlang'ich ta'lim jarayonida tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Ushbu vositalar orqali o'quv materiallari vizual, eshitish va amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirilgan holda taqdim etiladi. Bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilarining axborotni qabul qilish, tahlil qilish va eslab qolish jarayonlarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirib, ularni faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari turli interaktiv mashqlar, o'yinlar va testlar orqali o'z bilimlarini mustaqil tekshirish, xatolarini anglash va tuzatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon o'quvchining o'z-o'zini baholash, mas'uliyat va faollik sifatlarini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Natijada bilish faolligi nafaqat dars jarayonida, balki darsdan tashqari faoliyatda ham davom etadi. Biroq raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayoni maqsadga muvofiq va ilmiy asoslangan holda tashkil etilmasa, kutilgan natijaga erishish qiyinlashadi. Texnologiyalarni faqatgina ko'rgazmali vosita sifatida emas, balki o'quvchilarning tafakkurini rivojlantiruvchi, bilish faolligini rag'batlantiruvchi pedagogik vosita sifatida qo'llash muhimdir. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining raqamli kompetensiyasi, metodik tayyorgarligi va texnologiyalardan foydalanish madaniyati ham ushbu jarayonning samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'quvchilar bilish faolligiga ta'siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalarning o'quvchilarning qiziqishi,

mustaqil fikrlashi, faol ishtiroki va ta'lim motivatsiyasiga ko'rsatadigan ijobiy ta'siri yoritiladi. Shuningdek, boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llashning pedagogik imkoniyatlari va samarali yo'llari aniqlanadi.

ASOSIY QISM. Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning pedagogik ahamiyati. Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilish faoliyati shakllanadigan, o'qishga bo'lgan munosabati va motivatsiyasi rivojlanadigan muhim davr hisoblanadi. Ushbu bosqichda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan bir qatorda raqamli texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli texnologiyalar ta'lim mazmunini boyitish, dars jarayonini interfaol tashkil etish va o'quvchilarni faol ishtirok etishga undash imkonini beradi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun vizual va ko'rgazmali materiallar katta ahamiyatga ega bo'lib, raqamli vositalar bu ehtiyojni to'liq qondira oladi. Raqamli texnologiyalarning pedagogik ahamiyati shundaki, ular o'quv jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga yordam beradi. Har bir o'quvchining individual qobiliyati, qiziqishi va o'zlashtirish darajasini inobatga olgan holda topshiriqlarni taqdim etish imkoniyati yaratiladi. Masalan, elektron darsliklar, interaktiv mashqlar va ta'limiy o'yinlar orqali o'quvchilar bilimlarni mustaqil ravishda egallaydi, bu esa ularning bilish jarayoniga bo'lgan mas'uliyatini oshiradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida murakkab mavzularni sodda va tushunarli shaklda yetkazish mumkin bo'ladi. Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish o'qituvchining pedagogik faoliyatini ham yangi bosqichga olib chiqadi. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, ularni erkin fikrlashga va faol harakat qilishga undaydi. Natijada ta'lim jarayoni samaradorligi oshib, o'quvchilar bilimlarni chuqurroq o'zlashtira boshlaydilar.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarning bilish faolligini oshirish imkoniyatlari. O'quvchilarning bilish faolligi ularning dars jarayonidagi faol ishtiroki, qiziqishi va mustaqil fikrlash darajasi bilan belgilanadi. Raqamli texnologiyalar ushbu jarayonni faollashtirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Interaktiv taqdimotlar, animatsiyalar, videoroliklar va ta'limiy o'yinlar orqali o'quvchilar mavzuni ko'rib, eshitib va amaliy faoliyat orqali o'zlashtiradilar. Bu esa bilish jarayonining samaradorligini oshiradi. Raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylanadi. Masalan, testlar, viktorinalar va interaktiv topshiriqlar o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash bilan birga, ularning mantiqiy fikrlashini va tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu orqali o'quvchilarda darsga nisbatan ijobiy munosabat shakllanib, bilishga bo'lgan qiziqish kuchayadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishda

muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar berilgan topshiriqlarni mustaqil bajarish, natijalarni tahlil qilish va xulosalar chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon ularning bilish faolligini oshiribgina qolmay, o'ziga ishonch va mas'uliyat hissini ham shakllantiradi. Natijada boshlang'ich sinf o'quvchilari bilimlarni ongli ravishda egallab, ularni amaliyotda qo'llashga o'rganadilar.

Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish shart-sharoitlari. Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish muayyan pedagogik va tashkiliy shart-sharoitlarga bog'liq. Avvalo, o'qituvchining raqamli kompetensiyasi yetarli darajada shakllangan bo'lishi zarur. O'qituvchi raqamli vositalardan faqat texnik jihatdan emas, balki metodik jihatdan ham to'g'ri foydalanishni bilishi lozim. Bu esa dars jarayonida texnologiyalarning o'rinli va maqsadga muvofiq qo'llanilishiga xizmat qiladi. Ikkinchi muhim shart — raqamli texnologiyalarni o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda tanlashdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ortiqcha axborot yuklamasi salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli darslarda qisqa, tushunarli va mazmunli raqamli materiallardan foydalanish tavsiya etiladi. Texnologiyalar o'quvchining bilish jarayonini yengillashtirishi, murakkablashtirmasligi kerak. Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanishda ta'lim va tarbiya uyg'unligini ta'minlash muhimdir. O'quvchilarning bilish faolligini oshirish bilan bir qatorda, ularda axborot madaniyati, texnologiyalardan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Shu shartlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning bilish faolligini oshirib, ularni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

HULOSA VA TAVSIYALAR. Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasi bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quvchilar bilish faolligini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqot davomida raqamli texnologiyalarning boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish faolligiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar dars jarayonini jonlantirib, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi va bilimlarni ongli ravishda o'zlashtirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, boshlang'ich ta'lim bosqichida raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning diqqatini jamlash, kuzatish, tahlil qilish va xulosa chiqarish kabi bilish jarayonlarini faollashtiradi. Ayniqsa, interaktiv ta'lim vositalari, animatsiyalar, multimediali materiallar va ta'limiy o'yinlar orqali o'quvchilarda mavzuga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi. Bu esa o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishiga, savol berishga, mustaqil fikrlashga va o'z nuqtayi nazarini bildirishga zamin yaratadi. Natijada bilish faolligi barqaror ravishda oshib boradi. Shuningdek, raqamli

texnologiyalardan foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar elektron resurslar, interaktiv mashqlar va testlar yordamida bilimlarini mustaqil ravishda tekshirish, o'z xatolarini aniqlash va tuzatish imkoniyatiga ega bo'lalilar. Bu jarayon ularning o'z-o'zini nazorat qilish, mas'uliyat va intizom kabi muhim sifatlarini shakllantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilar axborotni tanlash, tahlil qilish va undan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini ham egallay boshlaydilar. Tadqiqot jarayonida aniqlanganki, raqamli texnologiyalarning samaradorligi ularni maqsadga muvofiq va metodik jihatdan to'g'ri qo'llashga bevosita bog'liq. Agar texnologiyalar faqatgina ko'rgazmali vosita sifatida qo'llanilsa, ularning ta'limiy samarasi cheklangan bo'lib qoladi. Shu sababli raqamli texnologiyalarni o'quvchilarning bilish faolligini oshiruvchi, mustaqil fikrlashini rivojlantiruvchi va ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi pedagogik vosita sifatida qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy va raqamli kompetensiyani talab etadi. Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish zarur. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun axborotning ortiqcha yuklamasi salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shu bois darslarda qisqa, lo'nda va tushunarli raqamli materiallardan foydalanish, ularni an'anaviy o'qitish usullari bilan uyg'unlashtirish tavsiya etiladi. Texnologiyalar ta'lim jarayonini murakkablashtirmasligi, balki yengillashtirishi va o'quvchilar uchun qulay muhit yaratishi lozim. Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha quyidagi tavsiyalarni berish mumkin. Avvalo, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining raqamli kompetensiyasini oshirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Buning uchun malaka oshirish kurslari, seminar-treninglar va amaliy mashg'ulotlar muntazam tashkil etilishi zarur. O'qituvchilar raqamli texnologiyalardan foydalanishning nafaqat texnik, balki pedagogik va metodik jihatlarini ham chuqur o'zlashtirishlari kerak. Ikkinchidan, dars jarayonida qo'llaniladigan raqamli resurslar ta'lim maqsadlariga mos, ilmiy asoslangan va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga muvofiq bo'lishi lozim. Ta'limiy o'yinlar, interaktiv mashqlar va multimediali materiallar o'quvchilarning bilish faolligini oshirishga xizmat qilishi, ularni chalg'ituvchi omilga aylanib qolmasligi kerak. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni darsning barcha bosqichlarida emas, balki maqsadga muvofiq holda qo'llash tavsiya etiladi. Uchinchidan, boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar va an'anaviy o'qitish usullarini uyg'unlashtirish muhimdir. Faqatgina texnologiyalarga tayanish o'quvchilarning jonli muloqot, nutq rivoji va ijtimoiy ko'nikmalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli raqamli texnologiyalar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytiruvchi vosita sifatida qo'llanishi lozim. To'rtinchidan, o'quvchilarda raqamli texnologiyalardan to'g'ri va xavfsiz foydalanish madaniyatini shakllantirish zarur. Boshlang'ich sinf

o'quvchilariga axborot manbalarini to'g'ri tanlash, vaqtni me'yorida rejalashtirish va texnologiyalardan maqsadli foydalanish bo'yicha tushunchalar berilishi lozim. Bu ularning bilish faolligini oshirish bilan birga, axborot xavfsizligi va sog'lom turmush tarzini ta'minlashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ta'lim sifatini yuksaltirishda muhim omil hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar va amaliy tajribalar ta'lim jarayonini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan barkamol shaxs sifatida shakllantirishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedova Sayyora Furqatovna. Boshlang'ich ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar asosida matematika darsini tashkil etish. International Journal of Science and Technology, 2(1), 2025. Ta'limda raqamli vositalar va interaktiv darslar orqali o'quvchilarning bilim darajasini oshirish yo'llari ko'rib chiqilgan. Boshlang'ich ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar asosida matematika darsini tashkil etish
2. Abdumo'minov B.S.O. & Eshboyev U.Sh. Ta'lim sohasida raqamli texnologiyalar. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi jurnali, 2024. Raqamli ta'limning pedagogik, ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati yoritilgan. Ta'lim sohasida raqamli texnologiyalar
3. Safaraliyeva Sh. & Ne'matova S. Ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish ta'lim rivojining ustuni. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 12(1), 2024. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini innovatsion asosda takomillashtirish mexanizmlari tahlil qilingan. Ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish ta'lim rivojining ustunidir
4. Abdullayeva I.M. & Sharipova Z.Sh. O'zbekistonning ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning afzalliklari. Innovations in Science and Technologies, 2024. Raqamli transformatsiya va ta'lim samaradorligi masalalari yoritilgan. O'zbekiston ta'limida raqamli texnologiyalarni qo'llashning afzalliklari
5. Murodova Z.R. & Vahobov A.B. Raqamli texnologiyalarning turlari va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishi. Pedagogik Tadqiqotlar jurnali, 2025. Interaktiv vositalar, masofaviy ta'lim va o'yinlashtirish texnologiyalarining ta'limga ta'siri tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalarning turlari va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishi
6. Ummatillayeva M.B. Raqamli texnologiyalar asosida boshlang'ich ta'limning integratsiyalashishi. Journal of Education Research and Development (erus.uz), 2023. Raqamli texnologiyalarni qo'llashning ijobiy va tashkiliy jihatlari ko'rib chiqilgan. Raqamli texnologiyalar asosida boshlang'ich ta'limning integratsiyalashishi

7. Nasurulazoda M.Z. Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar yordamida ta'lim sifatini oshirish. Journalss.org, 2025. AKT va interaktiv vositalar orqali bilim sifatini oshirish bo'yicha ilmiy tezis. Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar yordamida ta'lim sifatini oshirish

